

ВИДАТНІ ДІЯЧІ ГАЛИЦЬКОЇ ІНТЕЛІГЕНЦІЇ БРАТИ БОГДАН ТА ЛЕВКО ЛЕПКИ

хорового співу при школі ім. М. Лисенка, керував хоровою студією ім. І. Стеценка при Музичному товаристві ім. Леонтовича (Київ) та хором Харківського музично-драматичного інституту.

Вагомий внесок В. Верховинець заклав і у композиторську діяльність. До його праць належать пісні (“Більше надії брати”, “Грими, могутня пісня”), хори (“Ми дзвіночки”, “На стрімчастих скелях”, “Облетіли пелюстки”), солоспіви, романси (“Стежечка”, “Гай шумлять”, “Ой чого ти, тополенько”, “Марія”), симфонічні композиції, а також обробки українських народних пісень (“Та червона калінонька”, “При долині”) та ін.

Без сумніву, творчою вершиною професора В. Верховинця, було створення у 1930 році жіночого хорового театралізованого ансамблю “Жінхоранс” у Полтаві. Родзинкою та інновацією ансамблю було те, що пісні подавалися в театралізованому вигляді. У такий спосіб пісня немов народжувалася вдруге. “Жінхоранс” став завершенням усіх творчих пошуків, ідей та задумів В. Верховинця.

Висновки. Отже, аналізуючи творчий шлях В. Верховинця нами встановлено, що його основні наукові праці стали основою для хореографів при постановці українських танців і були першими спробами систематизації й узагальнення

народного танцювального мистецтва. Видатному хореографу вдалося не тільки подати теорію українського народного танцю, а й залучити інших митців збирати та вивчати етнографічний матеріал. Він перший з фольклористів, який дав назви майже всім танцювальним рухам, відповідно до їх характеру. Тому творче надбання В. Верховинця займає чільне місце у практичній діяльності вітчизняних балетмейстерів і, навіть, здобуло світове визнання, що дає змогу гордитися цим фактом. Сьогодні ми маємо змогу вивчати творчі доробки свого співвітчизника у які вкладено красу народної пісні, вишуканість руху та витонченість української душі.

1. Балет: *Енциклопедія*. Гол. ред. Ю.Н. Григорович. – М.: *Советская энциклопедия*, 1981. – 623 с.

2. Василенко К.Ю. *Український танець: Підручник*. – К.: *ІПК ПК*, 1997. – 281 с.

3. Верховинець В.М. *Теорія українського народного танцю*. – К.: *Мистецтво*, 1968. – 152 с.

4. Верховинець В.М. *Теорія українського народного танцю*. – К.: *Музична Україна*, 1990. – 149 с.

5. *Музыка и хореография современного балета. Сборник статей*. – Л.: *Музыка*, 1974. – 296 с.

6. Частакова Я. *Верховинець Василь Миколайович / Яніна Частакова // [Интернет-ресурс] <http://www.regionalmuseum.kr.ua/preg10-06h.html>*

Стаття надійшла до редакції 14.07.2012

УДК 94 (477.83)

Іван Околович, викладач кафедри культурології та українознавства

*Дрогобицького державного педагогічного університету
імені Івана Франка*

ВИДАТНІ ДІЯЧІ ГАЛИЦЬКОЇ ІНТЕЛІГЕНЦІЇ БРАТИ БОГДАН ТА ЛЕВКО ЛЕПКИ

У статті висвітлюється життєвий та творчий шлях відомих українських діячів, літераторів, вчених, педагогів та музикантів братів Лепких.

Ключові слова: творчість, літературна спадщина, музична діяльність.

Літ. 15.

Постановка проблеми. В той складний історичний час Україна не мала своєї державності, й перебувала у складі Австро-Угорської монархії, панської Польщі, царської і більшовицької Росії, фашиської Німеччини. Незважаючи на окупаційні режими, процес становлення і розвитку культури українського народу завжди був в стані боротьби за утвердження національної самобутності та незалежності України. Ідейними провідниками цієї боротьби були Т.Г. Шевченко, І.Я. Франко, М. Лисенко, М. Вербицький, С. Людкевич та інші, які своєю творчістю і діяльністю впливали на

піднесення національно-визвольного руху в усіх українських землях.

Аналіз національно-культурного розвитку Галичини, в контексті історичних подій свідчить, що перша половина ХХ ст. – це особливо важливий період творення і професійного удосконалення мистецтва, який вимагає детального і широкого вивчення, зокрема творчості видатних представників української інтелігенції Галичини Богдана та Левка Лепких. Вони робили все для того, щоби виховання підрастаючого покоління відбувалося на національному ґрунті, щоб втілити творчі основи національної освіти у практику виховання.

Метою статті є донесення до читачів інформацію про життєвий і творчий шлях відомих українських діячів братів Лепких.

Виклад основного матеріалу. Яскравим прикладом служіння Україні є життя і творчість братів Левка та Богдана Лепких, яких постійно переслідували австроугорські та польські шовіністи. Тут, на Львівщині, за ними був постійний пильний нагляд, через те вони, як правило, залишались без роботи. І як не парадоксально, Богдан зайняв посаду професора української літератури в Яголленському університеті у Польщі. Там за ним не було нагляду і можна було спокійно творити. Він був членом українських наукових інститутів у Варшаві, Кракові, Берліні. У Кракові посаду професора гімназії зайняв і його другий брат Микола Лепкий. Сестра Ольга Лепка пов'язала свою долю з Дрогобиччиною.

Отже, Лепкі походять з Тернопільщини. Там біля села Крегулець на хуторі Кривенькому і розпочали своє життя діти Сільвестра та Домни Лепких. Батьки Богдана Лепкого були високоосвіченими людьми, адже батько Сільвестр був священиком, мав великий поетичний дар і сам друкував свої твори під псевдонімом Марко Мурава. Мати – Домна Глібовицька чудово співала, знала музику, грала на гітарі. В родині Лепких панував культ книги, витав дух любові до історії рідного краю, до обездоленого народу [10].

Богдан Лепкий народився в 1872 році, і змалку опанував гру на скрипці, чудово співав, але перевагу віддавав малюванню і згодом став вчитися у Празькій академії мистецтв [11].

Левко Лепкий народився в 1888 році у селі Поручині Бережанського району, згодом навчався у Львівському університеті спочатку на теологічному, потім на юридичному факультетах. Левко, як і Богдан, гарно малював співав, писав вірші. Левка карикатури не втратили актуальності і в наш час. Левко Лепкий належав до перших організаторів Січових стрільців разом з Кирилом Трильовським, Дмитром Левицьким та іншими. Він був командиром української кавалерії і всю війну з 1921 року прослужив у стрільцях, а після закінчення війни повернувся до Львова, де був директором видавництва “Червона калина”. Редагував сатиричний журнал “Будяк”, де часто друкував вірші, карикатури [4].

Сестра Богдана Лепкого Ольга зв'язала свою долю з Дрогобиччиною вийшовши заміж за пароха м. Борислава отця Івана Ліщииського, де і проживала з дітьми. Брати Лепкі дуже часто бували в гостях у сестри Ольги, швагра Івана

Ліщинського та їх родичів. Так, вони були і в с. Попелі, що біля Борислава, в Нагусевичах, де була з'ява богоматері під назвою “Ярина” в Унятичах, Дрогобичі, Брониці, с. Лука Самбірського району.

В селі Попелі що, біля Борислава працював вчителем в школі Осип Ліщинський, з яким приятелювали Лепкі і часто приїжджали сюди.

Дуже часто приїздили Богдан та Левко Лепкі до с. Черче Рогатинського району на Івано-Франківщині. Там вдячні і люблячі сільські жителі побудували для письменника будинок, який з любові до письменника назвали Богданівкою. Нажаль, більшовицька система хотіла стерти всі сліди, які б нагадували відомого письменника і будинок дуже гарний в архітектурному стилі було зруйновано. Незаслужено повелися і з спадщиною Лепких. Окремі твори їх фігурували як народні, а значну кількість було знищено. Замовчувалися і багато пісень Левка Лепкого [10].

Літературна спадщина Богдана Лепкого поступається лише спадщині І. Франка. Богдан Лепкий – видатна постать в українській літературі. Сучасник І. Франка, В. Стефаника, М. Черемшини, О. Маковея – він гостро осмислював соціальні й національні проблеми рідного народу.

Він – поет і новеліст, драматург і романіст, публіцист і критик, збирач народної творчості і її популяризатор, історик і філософ, літературний дослідник і невтомний пропагандист творчості Т. Шевченка, І. Франка, Л. Українки, М. Коцюбинського. Досить сказати, що він написав ґрунтовне дослідження Великого Кобзаря і видав понад двадцять томів української класичної літератури, перекладав твори російських, польських, німецьких, англомовних і скандинавських письменників.

Великої шани заслужив Лепкий, як учений і педагог, громадський діяч, членом українських наукових інститутів у Варшаві, Кракові, Берліні. Наукового товариство ім. Шевченка у Львові, почесним членом товариства “Просвіта”, головою Товариства письменників і журналістів ім. І. Франка [13].

Лев Лепкий – композитор і художник, поет, прозаїк драматург, талановитий журналіст, редактор і видавець, громадський діяч і патріот державник, командир кінноти українських січових стрільців (УСС), один із засновників видавництва “Червона Калина” у Львові (1922 – 1939), а потім у США (1952 – 1970), співпрацював у музичному видавництві “Сурма”, видавав і редагував журнали “Комар”, “Будяк”, “Жорна”, найбільш відомий як співець стрілецької слави, як автор широковідомих і популярних стрілецьких пісень [3].

Літературно-музична діяльність братів Лепких

певною мірою визначна завдяки їхньому твору “Чуєш, брате мій”. В часи трагічних подій першої світової війни виникла мелодія Левка Лепкого до вірша Богдана Лепкого, яка відразу стала і поширювалася як народна пісня. Слова і музика пісні природно зливаються в єдиний моноліт – і в цьому її велика емоційно експресивна сила на слухача.

Пісня народилася з любові до народу, до тих скривджених її знедолених, які змушені були розливатися як журавлі у сірій мряці під чужим небом. Ця пісня про муку, їхній біль, трагізм кожного хто втрачає найцінніший дар Батьківщини.

Коли б Л. Лепкий разом із братом Богданом не написали більше нічого, крім цієї пісні, то цього вистачило б, щоб їхні імена були навечно вписані золотими буквами в історію української музичної культури. Музику до вірша Л. Лепкий склав у 1914 році. Народилася ця пісня, як і пісні стрілецької теми, з великої любові до українського народу так писав про пісню “Журавлі” Ф. Погребенник [15].

Пісня “Журавлі” за популярністю і кількістю музичних обробок стоїть в одному ряду із Шевченківським “Заповітом”. В музеї родини Лепких вдалося зібрати музичні обробки здійсненні композитора М. Гайворонським, М. Леонтовичем, К. Стеценком, О. Кошицем, Ф. Колесою, Я. Ярославенком та ін.

Я. Михальчишин в одній із публікацій широка розповів, як співочий колектив під керівництвом диригента О. Сороки розучував “Чуєш брате мій...” як “народну” пісню, оскільки: імена авторів слів та музики було називати заборонено. Та пісня жила, її виконували зведені хори по всій Галичині, зокрема у Львові – хорові колективи “Боян”, “Сурма”, “Бандурист” [4].

Відомий і такий факт: коли помер в Москві всесвітньо відомий український кінорежисер О. Довженко (25.11.1956), то після панахиди з хорів долинув голос І. Козловського: спочатку до неба злетіли звуки трагічного “Мені однаково, чи буду я жити в Україні, чи ні ...”, відтак нахлинули стишені крилами українського болю “чуєш, брате мій, товаришу мій, відлітають сірим шнурком в вирій. Чути: Кру! Кру! Кру! В чужині уму.

Нині завдяки українцям – патріотам, шанувальникам творчості Лепких, до нас повертається ще один діамант з духовного народнопісенного намиста це збірник “Сто сорок пісень”, виданого в Кракові “Українським видавництвом” в 1940 р., упорядкований Л. Лепким. Вони розділені тут на святочні, козацькі, стрілецькі, побутові і любовні, лемківські, коломийки, гаївки і веснянки. Зібрано майже весь

пісенний доробок Л. Лепкого. Розшукано оригінали пісень Л. Лепкого “Риба з раком”, “Сентимент – темперамент” “Горобці”. Однак через низьку мистецьку вартість текстів пісень вони не включені у це видання.

Старше покоління ще й досі пам’ятає, як найкращі вечори його молодості викупувалися в барвах звуків пісень Левка Лепкого “Казала дівчина”, “Несися, мій смутку”, “Ішов відважний гайовий до лісу темного” “Ой, був то раз веселий час”...

Великої популярності набули стрілецькі пісні Л. Лепкого “Бо війна війною”, “Казала дівчина”, “Кладочка”, “Прощаюсь ангеле з тобою” та багато інших.

Висновки. Творчість братів Богдана та Левка Лепких у своїй кращій частині ще за життя вийшла далеко за межі України, стала надбанням багатьох поколінь. Вона була важливим чинником у процесі розвитку нашого народу, художньо-мистецького збагачення українського художнього слова.

Видатні діячі української літератури і мистецтва брати Богдан і Левко Лепкі, так несправедливо забуті, замовчувані в умовах тоталітарного більшовицького режиму на Україні знову повертаються до свого народу зі своїми невимрущими творами: поезією, музикою, прозою. Їх великий талант літераторів, вчених, педагогів, музикантів та їх небуденна працездатність пригадують тих титанів творчої праці, які залишають не затертий слід в історії свого народу.

1. Лепкий Л. Журавлі: Зб. пісень /Збір. та упоряд. В. Подуфалій. – Тернопіль: Збруч, 1999. – 92 с., іл.

2. Лепкий Л. Твори: Поезія. Проза. Публіцистика. Драматичні твори. Спогади. Документи та фотоілюстрації. Додатки. – Тернопіль: Тернограф, 2001. – 296 с.

3. Стрілецька пісня зігривала... //Михальчишин Я. З музикою крізь життя. – Львів, 1992. – С. 30 – 36.

4. Чуєш, брате мій... //Михальчишин Я. З музикою крізь життя. – Львів, 1992. – С. 36 – 40.

5. Буркалець Н. “Шутка для життя” (Богдан Лепкий. Творчість) //Слово і час. – 1999. – № 2. – С. 46 – 47.

6. Василів Т. Несу в піснях тобі свої жалі... (У Чикаго видано книгу З. Присухіної “Пісні на слова Богдана Лепкого та Валерія Залізного”) //Свобода. – 1999. – 21 верес.

7. В ключі української ментальності: Б. Лепкий //Качкан В.А. Українське народознавство в

ПРОБЛЕМА СИНЕСТЕЗІЇ В СИСТЕМІ ФІЛОСОФСЬКИХ НАУК

іменах: У 2-х ч. – К., 1994. – Ч. 1. – С. 243 – 252.

8. Герета І. Чи потрібний Б. Лепкий Кракову?: (Про перепоховання Б. Лепкого) // Свобода. – 1992. – 2 черв.

9. Гладкий В. "Чуєш, брате мій...": Цю славетну пісню написав наш земляк Богдан Лепкий // Вільне життя. – 1989. – 15 лип.

10. Горак Р. Могили за потоком: (Про родину Б. Лепкого) // Дзвін. – 1999. – № 3 – 4. – С. 125 – 128.

11. Жук Г. "Чуєш, брате мій..." (До історії

написання вірша Б. Лепкого "Журавлі") // Тернопільська газета. – 1997. – 6 лист. – С. 4.

12. Коритко Р. Черченські вечори: // Жовтень. – 1989. – № 6. – С. 66 – 69.

13. Купчинський Р. Жмут споминів про Б. Лепкого // Україна. – 1991. – № 14. – С. 12 – 13.

14. Погребенник В. Поезія Богдана Лепкого і український фольклор // Народна творчість та етнографія. – 1992. – № 5 – 6. – С. 10 – 15.

15. Погребенник Ф. Великий народолюбчець і народознавець: (Б. Лепкий) // Жива вода. – 1997. – № 11.

Стаття надійшла до редакції 10.07.2012

УДК 130.2:78

Галина Савчин, викладач кафедри культурології та українознавства

Дрогобицького державного педагогічного університету
імені Івана Франка

ПРОБЛЕМА СИНЕСТЕЗІЇ В СИСТЕМІ ФІЛОСОФСЬКИХ НАУК

У статті розкривається поняття "синестезія" та аналізується історія вивчення цього феномена в системі філософських наук.

Ключові слова: синестезія, відчуття, творчість.

Літ. 5.

Актуальність проблеми. Дослідження творчих процесів та умов, за яких вони відбуваються, є важливим завданням сьогодення. Через конкретну ситуацію естетичного ставлення до певного явища митець виявляє своє власне світовідчуття, світосприйняття, світоуявлення та реалізує його в мистецькій практиці. Виявом особливого індивідуального світосприйняття є синестезія – оригінальне відчуття, яке виникає внаслідок подразнення будь-якого органу чуття з одночасним відчуттям, що відповідає іншому органу чуття. Синестезія сприяє розкриттю думок і почуттів, підсилює емоційно-оцінне забарвлення художніх засобів. Вона є однією з ознак аксіологічного аспекту відображення дійсності. Акт творчості постає як прагнення розкрити зв'язок речей, художньо відтворити буття в його різноманітному і багатозначному звучанні.

Аналіз останніх досліджень. В сучасних наукових дослідженнях спостерігається відродження інтересу до людини, її свідомості, чуттєвості та феномену синестезії, оскільки останній суттєво впливає на спосіб розуміння й оформлення думки митця, сприяє більш точному вираженню, візуалізації певної філософської ідеї.

В останні роки вивченню синестезії присвячені праці ряду вітчизняних філософів. С.М. Холодинська визначила синестезію як один з різновидів синтезу, Л.Ф. Маловицька досліджувала вплив синестезії

на творчий процес генія-митця, О.В. Сарнавська розкрила естетичний аспект синестезії, А.О. Осипов визначає синестезійну єдність рівнів антропо-буття як базового положення у вивченні природи духовності.

Метою статті є аналіз історії вивчення феномена синестезії в системі філософських наук.

Виклад основного матеріалу. Ще античні філософи за основу осмислення естетичних явищ взяли відчуття людини та намагалися пояснити причини певних взаємозв'язків різних сенсорних сфер. В цей період формуються перші синестезійні концепції, в яких міжчуттєві зв'язки встановлюються на основі просторово-слухових синестезій. Так Піфагор запропонував власне оригінальне філософсько-теоретичне вчення про те, що Космос є певною музично-числовою структурою. Він "встромляв розум у повітряні симфонії світу", "слухав і розумів універсальну гармонію і співзвуччя сфер та зірок..." [4, 35]. Аристотель порівнював зір і слух, колір і звук, нюх і тактильні відчуття. Філософ зазначав, що колір вимірюється числом, а гармонія кольорів подібна до музичного співзвуччя. Демокрит пояснював причину взаємозв'язку різних сенсорних сфер через відчуття дотику. Він обґрунтовував свою позицію тим, що всі відчуття діють через контакт тіла з атомами, що є частинками об'єкта, який сприймається. Важливою рисою розвитку